Број 34. У Новом Саду, у петак 13. фебруара 1904. Година XXXIX.

„Застава“ излази сваки дан осим понедељника и дана за свецем.

Цена је за Аустро-Угарску: на један месец 2 кр. 40 пот., на четврт године 7 круна. За Црну Гору, Србију, Немачку, Румунију и за све остале стране земље на четврт године 10 круна.

Народним бројевима од петка цена је: на пола године 2 круне, на целу годину 4 круне.

Поједини бројеви стају 10 потура.

Телефон бр. 131.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Дописи шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији „Заставе“.

Уредништво и администрација „Заставе“ је у кући г. Јов. Т. Чавића, на пијаци.

Рукописе не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 потура.

Телефон бр. 131.

Стање у Турској и гласови о рату.

(Од нашег нарочитог извештача.)

Цариград, 8. фебруара 1904.

Овде се само говори о престојећем турско-бугарском рату, који би почела Турска. О могућности тога рата почело се говорити и веровати и у дипломатским круговима. Турци о њему јавно говоре од како је почео руско-јапански рат.

— Сад Словене нема ко бранити, — веле Турци, Русија је заузета ратом с Јапаном, не може стићи и на Балкан, те ћемо сад и Србима и Бугарима и Мађедонцима показати, да снага полумесеца још није клонула, а време је зато најзгодније.

Бугаре драже на рат Енглези, који би хтели пошто по то рата на Балкану док су Руси у борби у Жутом Мору. Али Бугари ће бити најкривљи за пропаст балканског Словенства, ако понове летошње немире у Мађедонији. Изгледа да стамбуловштина у Софији неће да слуша добре савете, већ хоће и сад да послужи против свесловенских, дакле и бугарских интереса. То показује поновни метеж, који се, и ако пролеће још није ограну̀ло, јавља у Мађедонији и Старој Србији.

Истовремено, кад су страни агенти покренули крвави покрет ђаковачких Арнаута у Старој Србији, где је Шемси паша рањен, а турска војска испрва страдала. Бугари покрећу нову крваву игру у Мађедонији. Сукоби комитских чета и турске војске све су чешћи у битољском и једренском вилајету и на турско-бугарској граници, дакле тамо, где и прошле године.

Најновији сукоб био је у једренском вилајету, у лозенградском срезу код села Сувеболу. Јака турска војска разбила је комитску чету. Погинуло је 3 а рањено и заробљено 9 четника заједно са вођом. Заробљеници су, после дугог мучења, показали тајно и велико стовариште оружја комитетског, које је узапћено.

Близу бугарске границе код села Мердова, прошла је исто тако и друга чета, која је тог дана дошла из Бугарске. Важно је што је то прва коњичка чета из Бугарске. Чета је опкољена, заробљена и у Једрене допраћена. Одузети коњи су изврсни и имају потпуну бугарску војничку опрему.

И трећа бугарска чета пропала је чим је стала на турско земљиште код Ћирвар Папас Тарласна, око Хорослиа.

Код села Сланца (кичевски срез) чете Марка и Грује потукле су Турке, а ови из освете запалише ово српско село. Чује се, да су Турци запалили и српско село Бањско.

Било је сукоба између комита и турске војске код Руље (битољски вилајет) и Раклије (срез Гуленце).

Изгледа, да је нови устанак прокламован већ у битољском вилајету и то за месец март. Из Битоља су многи младићи већ побегли у комите, који присиљавају голи, боси, измучени и по страдали српски народ на устанак.

Прете и српском селу Лисонају и у опште им је држање против-српско.

Турци су већ давно изгубили главу, те се служе са највећим сверепствима. Највише трпи наравно онај, који је за све ово најмање крив — српски народ. Њега конаби и искорењује турски бес.

Турци, бојећи се новог устанка, почели су да затварају све виђеније људе, нарочито у охридском крају. Највише затварају оне, који су веровали Турцима, те им се са оружјем предали. Затвори охридски препуни су, исто тако и битољски. Турци су и зато тако јако огорчени, што су пронашли у преспанском крају магацин комитетског оружја.

Народу у охридском крају много су додијали и суседни Арнаути пљачкаши. Због тога је настало исељавање у Србију, Бугарску, Румунију, Америку, па чак и у Јужну Африку, куда народ маме без душни немачки агенти. Тако се расељава народ из средишта некадашње српске царевине! Жалост и српска и словенска!

Страшне ствари чини турски аскер у северним деловима солунског вилајета (Мехомиа, Разлог, Бањско, Цума, Неврокоп). Села Драглица, Годлево, Недобрежко са свим су опљачкана. Брашно, стоку, одело, огрев све је то турска војска однела у Разлог. У селима Влахи, Бистрици, Србиново, Бараково, Леско и др., бију војници сељаке, муче их грозним мукама, затварају, глобе, бешчасте жене, девојке, старице. Никакве тужбе не помажу, а реформна комисија је далеко, чак у Солуну. Она можда и не зна за све ово!

Турци се живо спремају за могући рат с Бугарском. У султанову Јилдиз ћошку држе се непрестано војена саветовања. Султан је наредио, да се војне спреме што пре заврше. Виша војна комисија ради без престанка. Војска се непрестано шаље сад више на бугарску и српску границу, но у Мађедонију. У Криву Паланку, на бугарској граници, стигла је већ из Скопља пољска артиљерија и коњица. У свима сресским војеним центрима на српској и бугарској граници распоређено је по десет топова са свима потребама и војском.

Путеви се раде и дању и ноћу. Хришћани морају да раде (кулуче) по овој зими и о највећим празницима на тим путевима.

Позиције Бистрица и Селиште, близу бугарске границе, живо се утврђују, а војска је посела долину реке Струме све до Баракова, докле је начињен одличан пут за превоз топова.

У Цуму је стигло нових шест батаљона турске војске. Један мали део сместио се у селу Ветрену. У једној граничној караули тога села експлодирала је једна бомба, те је погинуло пет војника и један мајор. Мисли се да је то дело комитетлија, док други веле да је то случајна експлозија; али онда настаје питање, од куда граничној турској војсци бомбе? Хоће ли и она са бомбама да војује против комитетлија?

За други и трећи (солунски) војени корпус отпутовало је 20 нових лекара и 40 пушкара за оправку пушака. Султановом је ирадом наређена куповина велике количине санитетског прибора. У Цариград је стигла велика количина бездимног барута, а ових дана стижу из Нема-

ПОДМЕТАК.

ПО СТАРОЈ СРБИЈИ И МАЂЕДОНИЈИ.

Једна образована Српкиња имала је ретку прилику да пропутује недавно важнија места Старе Србије и Мађедоније.

На нашу молбу да напише за »Заставине« читаоце слике и утиске са свога пута, одазвала се, и ми почињемо доносити њене жалосне, али и занимљиве утиске.

* * *

I.

Жеља вам је била да вам се из ових крајева јавим, из земље сузом покапане, крвљу натопљене, ватром опаљене, голотињом и глађу измучене. Да сам којом срећом могла као оно Јулије Цезар, доћи видети и помоћи, могла бих вам утешних нада и задовољних жеља и вести послати, али вај, беда и јад су велика несрећа свуда а патња недогледна.

Овде се беда с тугом посестрила, а глад јој друштво прави а болест коси својом косом, оно што ове три сестрице не учинише.

Питао си ме драги мој пријатељу: Јесам ли у свој овој беди где год насмејаног лица видела, да ли из оних сјајних брижних очију и погледа севне муња весеља, кад год. Не мили мој, давно је то рука судбине збрисала са ведра чела сиромашног радника и брата. Каква је жалост у Охриду, Кичеву и Дебру таква је и у Прилепу. Знаш ли, шта ми је одговорила једна сиротица сељанка из прилепске околине, кад је запитах, што носи црну мараму на глави. Она рече: »Жални смо! Многи њи изгибоше у Поречу, голема туга њи уби, све опустошено и опалено, за тој сме жални, ни кто пејет нит се смејет. Срце ни плачет.«

Колика је туга целог српског народа исказана устима ове жене, а она и сама бејаше сирота. Сви учешћа узимају у тузи попаљених и у немаштину бачене браће.

Хоћеш да ти рећам села од све три казе и њихова имена, хоћеш ли онда имати виднију слику и јаснију о величини беде, која је овде створена. Хоћеш ли да ти рећам колико је породица упропашћено, колико је душа остало без крова, колико је погинулих, људи па чак и деце.

Питам: А шта су деца невина скривила? Оно исто што и родитељи! Дечица наричу и остадоше да оплакују своје родитеље, своју златну слободу, за коју њихови блиски прерано одоше у гроб или ће отићи ускоро.

Читам да је у Чикагу изгорело позориште и ужас какав је изазвала та вест у целом свету; а наша беда? Зар она није већа, па се нико још на наше попаљене хиљаде домове не сажали, наше попаљене амбарове, који бејаху пуни жита, хлеба. »Хлеба!« Вапијемо сада сви, дајте нам хлеба, хиљадама душа вапије на овим леденим зимским данима за хлеб, а кров а одеће а друго, ко ће нам то дати?

Срце ми се грчило од бола гледајући згаришта и ходећи од једног до другог. Овде је остао само темељ од зграде, а где онде остао је само један зид, још се познају по оној, белој окреченој површини неке шаре. Народ у овој околини воли такође собне зидове шарене, те по примеру како везе на оделу разноврсне шаре тако шара и собне зидове у истом облику.

Овде на камену старац седи. Оно неколико седих праменова на старчевој глави лелујају се тамо амо од ветрића који пирка отуд од Вардарске стране. Поднимио главу на голу кошчату руку, руку раденика. У једној руци држаше један црн грумен. Сузним очима упро поглед у њега. Ја га додирнух лако руком, он се трже и изненађено ме погледа, па као да продужи нит својих мисли не рече ни речи.

На моје питање: »Одакле си, чича?« рече машући главом на лево и десно, ето гледај; то је моје било а сад црно, гле мога хлеба! И ја видех тек сада, да он држаше у руци један велики угљен од жита, а он сам сеђаше на месту, где су сметови стојали од сагорелог жита, све бејаше црно и у угаљ претворено.

Жалосно бејаше погледати ову седу старину а око њега ону бледу, босу, гладну, напаћену синотињу. Годинама сам, вели радио и с муком печалио ово што имађах, то све ватра изгоре и Турци однесоше што могаху однети.

Он плакаше а ја заплаках такође. Његова туга бејаше велика, истинска. Пољубих ту старачку руку, тешећи га да ће ваљда за његову децу синути једном дани слободе.

Боже: хоће ли?

Н.

чке 22 батерије нових брзометних топова. Изгледа да ће се и редифски (резервни) батаљони трећег солунског корпуса поново мобилизовати. Ових дана је за то послато 24.000 нових униформи.

Све се живо спрема за рат у Турској, а кажу, да се то исто чини и у Бугарској. Ваздух мирише на барут. У Београду треба да буду врло обазриви. Догађаји могу сваког часа изненадити свет.

Нека Бог чува Српство!

Срдан.

Енглески гавран.

Петроград, 7 фебруара.

Свака војна има своје гавранове, што је стално прате; има своје ознаке, по којима се одређује и значај њен по живот народа и држава. Једни иду пред њом или су истовремени; — други се јављају кад топовска уста заћуте, кад се лешеви убијених бораца, што на огращју почивају, покупе и сахране у општу гробницу.

Руско-јапанску војну прати једна нарочита гарда: то је фама, легенда, боље рећи измишљотина, не без злобе и пакости. То је енглески гавран, који гаче на туђем огращју.

Руско јапански спор врло је погодан за најдрскије измишљотине. Овој околности нарочито помаже огромна удаљеност ратног земљишта и јако отежани саобраћај. Саопштења иду споро и врло тешко. А за то време, док она стигну, шире се најдрскије измишљотине, које после штампа протура као истину. Енглеска штампа је у овом јапанско-руском судару заузела нарочито гледиште и користећи се и служећи се највише фантазијом и измишљотинама, туче по новинама где стигне руску војску на далеком истоку и представља догађаје са ратног бојишта у такој светлости, да изгледа, да је Русија већ коначно побеђена.

А у ствари она још није ни мобилисала своју војску, а камо ли да је отпочела озбиљна кретања. Фантастичне измишљотине, којима је снабдевена енглеска штампа, а по њој и друга, разбиће се онога дана кад се буду козаци појавили на јапанском земљишту. Енглезима, чији је образ црн и још бриди од витешке бурске песнице, јако је потребно, да сваку ствар увеличавају и да најништавнији губитак руски изнесе кроз увеличавајуће стакло пред европски свет. По енглеским саопштењима руска је флота уништена. Толико је много ратних бродова Русији пропало, по тим енглеским измишљотинама, да Русија нема више ни једнога чамца на расположењу. По тим минхаузенским причама су Јапанци већ освојили Кореју и утврдили се у њој за вечита времена и сад само чекају наредбу, па да освоје и целу Манџурију. Једна од тих, не баш вешто смишљених приповедака, јесте и саопштење енглеских новина, да јапанске узастопне победе веома узбудљиво и непријатно дејствују на целокупно становништво Китаја. Енглески Минхаузен саопштава као да јапанске победе у толикој мери распаљују Кинезе, да и сами смерају да се подигну противу Русије и, вели, у Пекингу постоји бојазан да ускоро може букнути буна...

Може се замислити како те лажи могу сад да нађу пијацу и склоништа у енглеској и аустријској штампи. Наравно, да се овима придружују и америчанске новине, које много на то полажу да свака измишљотина добије њихово обележје. Оваке будаласте измишљотине могу и не могу опијати Јапанце; али прва одсудна борба моћи ће их брзо извести из тог заноса и мамурлука. Главно је да се тим измишљотинама постигне циљ: да се Европи представи Русија као слаба сила, коју је у стању Јапан да бије.

Русија, а нарочито њена јавност, нема потребе, нити хоће да отвара врата икаквим лажима са бојног поља и саопштења њених војсковођа тачна су до најмањих ситница. Она зна добро да ће те лажи саме се разбити чим руска војска стигне на ратно поље и отпочне борбу.

Ни најмање не би било чудно, ако би енглеске новине саопштиле, да су Јапанци продрли у Манџурију, да су прешли Урал, да су дошли до под зидине Москве и запалили Кремљ, или га у ваздух бацили. Не зна се да ли ће оваке будалаштине помоћи берзанским шпекулантима и банкарима, да од својих папира режу што скупље купоне; али се зна једно, да ће војна, енергична и одсудна тек тада у пуној мери планути, кад се кроз петнаест, двадесет дана буде појавио на бојном пољу министар војни Куропаткин, кога сматрају у целој Русији за великог војсковођу.

Потребно је знати: да Русија тек прибира и мобилише своју војску.

Нови Сад, 12. фебруара.

Политички програм српске народне радикалне странке за Угарску. У данашњем броју „Заставе“ доносимо на 5. страни, политички програм српске народне радикалне странке за Угарску: Тај програм има важити по закључку средишњег одбора српске народне радикалне странке као привремен све дотле, докле га не усвоји ил измене велики збор странке. Остали делови радикалног програма, економски, автономни и други, истоветни су са окучанским програмом, кога смо већ донели у „Застави“. Програм ће ускоро изаћи у целости у засебној књижици, а донећемо га и као додатак „Застави“.

Писмо из Русије.

Петроград 7. фебруара 1904.

Изненадним нападом јапанске флоте на руску ескадру, учињена је повреда неколиким броненосцима и крстарицама. Народно родољубље захватило је све слојеве рускога друштва, које је примило на себе да приложи своју лепту на оправку тих повређених ратних лађа. Пре неки дан изнео је неко писао и предлог да се народним прилозима оправи руска флота и за ту сврху дао је 40 хиљада рубаља добровољног прилога. И одмах сутра дан са безбројних страна потекли су прилози и сваким часом се све већма гомилају. За ту сврху образовао се пре три дана одбор, који ће нарочито старати се о руској флоти и поправци повређених бродова. Император Николај, хотећи изићи на сусрет том поступку, потписао је јуче одлуку, која се састоји из неколико тачака, а главне су ове: 1. Допушта се скупљање добровољних прилога у целом царству за појачање руске флоте и 2. Комитет ће стајати под покровитељством престолонаследника, а њим ће руковати велики кнез Александар Михаиловић

Мисао ова прихваћена је од све руске штампе са задовољством.

Молим вас, да скренете пажњу све српске и словенске штампе на једну не безначајну појаву. Реч је о саопштењима са бојног поља, што их чине српски листови. Бечка и пештанска јеврејска, енглеска и немачка штампа доноси у својим листовима са бојног поља вести — које су поникле у главама самих новинара. Не треба ни наглашавати, да се то ради са нарочитим циљем. У свима тим ратним извештајима најважнију улогу играју измишљотина, фантазија и нерасположење према Русији. Међу тим ствари теку на далеком Истоку куд и камо другаче, него што то представљају енглеске, немачке и јеврејске новине. Извештаји намесника Алексејева су кратки, хладни и потпуно истинити и савршено се разликују од извештаја страних дописника.

Вапијући је грех, што лажима запада српска штампа полагује, без невоље, без потребе. Она се и нехотице поводи за немачком и енглеском штампом и умножава ширење лажи са ратног поља на штету Русије и њеног угледа. У овдашњим круговима сматрају тако поступање не само као непажњу, него као неисправност.

Готово сви београдски листови доносе ратне вести из „Нове Сл. Пресе“ и „П. Лојда“, а ми бар добро знамо, колико у тим клоакама има намерних лагарија и прљавштине...

У овдашњим круговима врло је лепо и са задовољством примљена вест о изјави народне скупштине и о молебствију, које се у Србији држало по разним црквама за победу руског оружја. Сва руска штампа са задовољством је пропратила ову појаву. Исто је тако пријатан упечатак учинила овдашња српска омладина, одржавши 3. о. м. молебствије у Казанском Сабору за славу и победу руског оружја. На служби је било доста света, Срби ђаци и официри и представник Србије...

За победу руског оружја по свима странама пространога царства, држе се молебствија и службе. Случај је хтео да се нађе некакав злонамерник јерменски у Баку, да службу и молитву обесвети. У часу молитве непознати грешник бацио је пред олтар међу публику бомбу која је експлодирала и многе ранила. Сам догађај је изазвао дубоко гнушање и доказује, да су Јермени још непрестано предмет туђег подстрекавања. Они су неспособни да увиде како су слепо оруђе у рукама странаца. Руско јавно мњење не огорчава се том ствари, него гледа у том случају само један доказ више, да Јермени нису за миран развитак.

Политички преглед.

Енглеска и Немачка. Енглеска гледа с великим неповерењем на Немачку. То је неповерење дошло дотле, да је енглески адмирал Клос тражио, да два ратна брода стално бораве на Темзи и чувају Лондон, јер би немачке лађе после објаве рата, могле за ноћ да дођу под Лондон и да га поруше. — Је ли ова вест потпуно истинита не знамо, али да су између Енглеске и Немачке запети одношаји, то се види из свега.

Угарска делегација усвојила је војени буџет. Пре тога је било оштре дебате између Раковског и министра председника.

Руско-јапански рат.

Припреме за борбу у Кореји.

Из Токија званично потврђују, да је више стотина руских козака стигло у Касан и Анчију и друга корејанска места и ту пресекли телеграфску везу. Тврди се још, да су и друге руске чете прешле реку Јалу. Права задаћа козачка је, да учврсте кланце и пролазе у том брдовитом делу Кореје.

Нови заповедник руске флоте.

Из Петрограда јављају, да је командант и гувернер кронштатски, вице-адмирал Макаров, наименован за заповедника руске флоте у Тихом Океану.

Руска флота.

Како из Петрограда јављају, три нова оклопна брода и четири убојне крстарице спремне су за полаз на бојиште. Десет подводних убојних чамаца је такође спремно. Руски превозни бродови „Орел“, са 1227 војника и „Смоленко“ са ђебаном стигли су у Порт Саид, и крећу се за Одесу.

Руси и Кинези.

Из Тијенчина јављају, да је Русија успела са својим протестом код кинеске владе, што се кинеске чете крећу у предео реке Ли-ху. Те су кинеске чете добиле налог, да оду само до Лаон-Чао-а, а то је на по пута између Тијенчина и Шанг-Хај-Кванга.

Бомбардовање Ниу-Чванга.

У Лондон је стигла вест, како у Ниу-Чвангу влада велика запрепаштеност, јер круже гласови, да ће Јапанци да бомбардују варош. Јапанска флота усредсређује се у околини Ниу-Чванга, а и руске чете журе према њему. Страни су конзули закључили, да учине потребне кораке, да се ова варош прогласи неутрална.

Руске победе.

Као што се види из нашег брзојава, Јапанци су код Порт-Артура ружно страдали. Четири њихова ратна брода потопили су Руси у море. А и на суву, у Кореји продиру Руси напред.

Руско-јапански судар у Кореји.

(Види у данашњем броју „Заставе“ карту Кореје).

И Русија и Јапан држе у тајности ратни план, али по кретању и усредсређивању њихових чета, прилично се јасно може тврдити, где ће се одигравати најодсуднија крвава борба.

Искрцавање јапанске војске усредсређено је у Чемулпу (на данашњој нашој мапи види се на корејанској обали на Жутом Мору око које су многа острвца, лежи према Сеулу), Из Чемулпа се одвози жељезницом у Сеул, престонице Кореје. У Сеулу је главни логор. Одатле се креће даље јапанска војска правцем према Чан-Јону (Чи-Нам По), па пут Анчија (Анчо) на реку Јалу (на нашој мапи види се Чан-Јон на обали Жутог Мора више Чемулпа према она три острва. Анчију је северно (горе) према Јали, у области Пионъ). Из Анчија смера даље према Вин-Ђу (Ви Чу) близу ушћа реке Јале у море. Отуд после преко Јале у Манчурију. Правац овај назива се пекиншки друм, њиме су ишли Јапанци 1894. у рату са Кином.

Осим тога Јапан смишља да искрца своје чете у Фузану (јужној Кореји) и Венсану (Генсан) северној Кореји (Фунзан се види на нашој мапи доле, према корејском мореузу, Гензан у истом правцу горе, код залива Јунг-Хинга). Но ово тешко да ће поћи Јапанцима за руком, јер је ту предео врло брдовит, руски козаци већ су ушли у Кореју, да учврсте бреговите позиције а руска војска у Кирину напашће Јапанце с леђа, ако би ово последње покушали. Судећи по свему овоме, Јапанци ће се само с оним првим задовољити, т. ј. пекиншким друмом према Јали и преко Јале.

Занимљиво је врло, да Јапан, који је, тако рећи био потпуно спреман за рат и отпочео га насилно, мучким нападајем, није до прошлог петка искрцао више од две дивизије, па и то не потпуно. Све до данашњег дана Јапан тешко да има више у Сеулу од једне дивизије, па и то без топова. Види се дакле, да ће Јапанци много више времена требати, но што се мислило, док у Кореји сакупе и за борбу припреме довољан број војника. Ако искрцавање јапанске војске буде и надаље ишло овако споро, то и они тешко да ће бити нешто пре готови са својим припремама од Руса.

Судећи по живом кретању руске војске према Јалу као и појави руских козака у Анчију, Касану и другим местима Кореје, Руси не мисле, да олако напусте Јалу, већ и у самој Кореји да се одупру и спречавају продирање јапанско. А буде ли се судар десио, тек за три четир недеље, изгледа, да ће код саме Јале бити подељен одсудан мегдан.

По руским званичним вестима пренашање руских чета из Сибирије манчурском железницом тече брзо и у најбољем реду. Дневно одлазе девет возова са војском, храном и муницијом.

У Порт Артур стижу сваки дан возови са храном.

Присаједињење Кореје Јапану.

У Париз је стигла вест из Карбина, да Јапан хоће да свргне са престола корејанског цара и да прогласи присаједињење Кореје Јапану.

Нова борба код Порт-Артура.

Из Токија је стигла вест, да је пред Порт-Артуром била у суботу велика поморска битка. Јапанска флота под предвођењем главног заповедника Того, напала је поново Порт Артур. У Токијо још нису стигле појединости о овој битци.

Писма из Источне Азије.

V.

Господине уредниче!

Знате већ како сам застранио с пута и доспео у Београд. А јуче по подне кренуо сам се жељезницом из Београда за Будимпешту, па

Кореја.

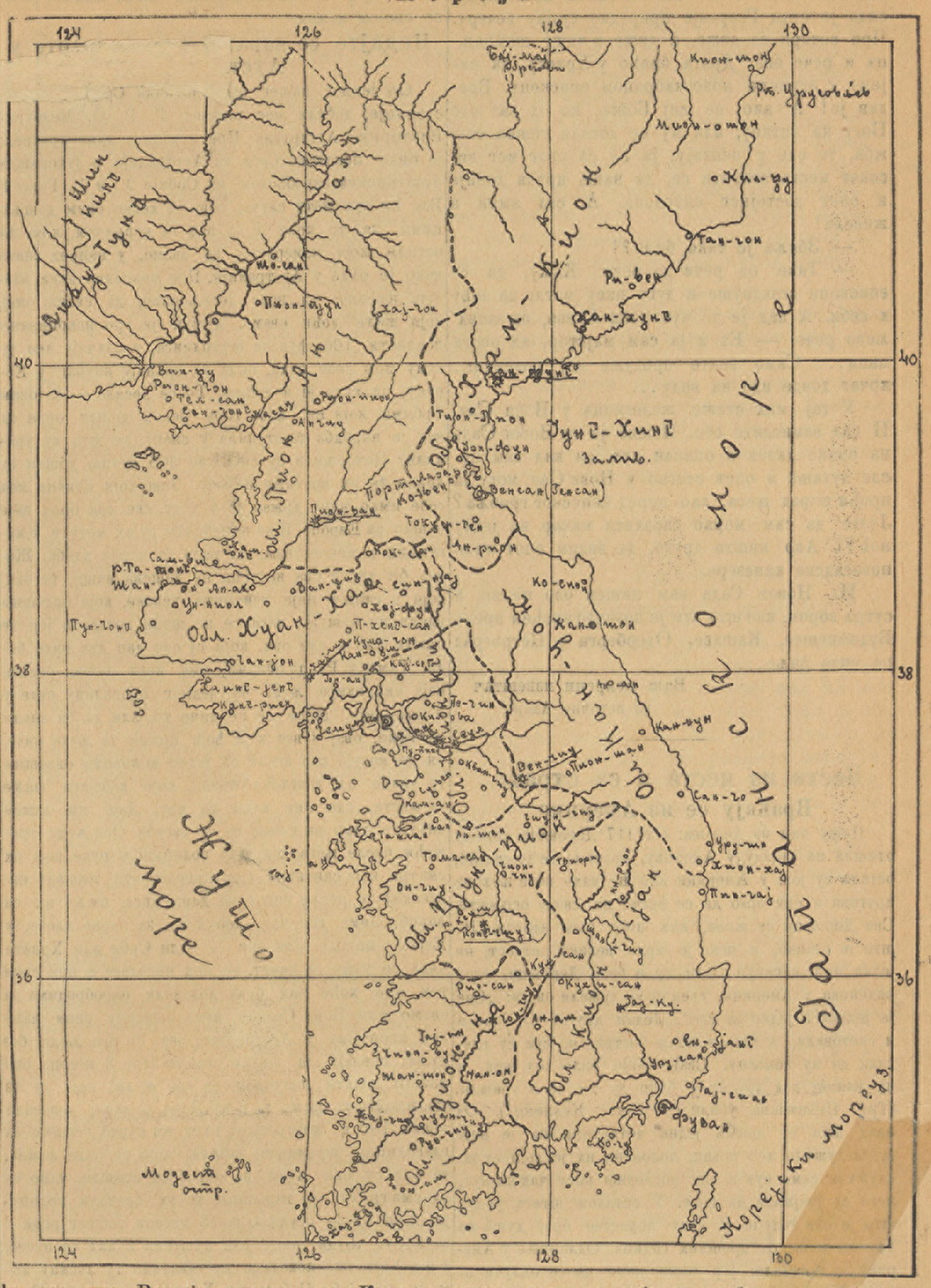

ћу као што Вам је познато преко Кашаве, Одерберга на ратно бојиште.

У Земуну наиђем на далеку рођаку. Истина, да сам јој можда тек од девете тетке дете, ал она вели да ми је тетка. Дознала и она, да сам ја Ваш извештач са руско-јапанског бојишта, па ме одговара.

— Куд ћеш рано тамо? Ено читам у новинама, да у тој врашкој Кореји имају собе само врата, а нигде прозора.

— Нисам ја удавача, да морам стајати на прозору. А ето и наша автономија има не само врата него и прозор. А боље да нема! Јер кад н. пр. панчевачки бирачи избаце на изборима либерале и полулиберале кроз врата из општине, а они трчи у Будимпешту мађарској влади, да им помогне вратити се кроз прозор натраг.

— Па какво им је јело рано моја? одвраћа ме тетка. Читам, да је код њих печен петао најврснији залогај.

— И јесте печен петао славан!

— Ал какав рано моја, какав?! Износе га на чинији с главом, с перјем, с репом и утробом.

— Све једно. Перје ћу почупати, а ако је с утробом, не морам засећи дубоко.

— А глава?!

— То јесте мало незгодно. На печеном петлу је, као и код неких људи, све добро, само — глава не ваља. Ал већ шта ћемо.

Кад је дошао воз до Карловаца уђе у моја кола један познаник. И он зна да ћу у Источну Азију, па ме и он одговара.

Каже: Шта Вас је снашло да идете у Азију, зар немате и код нас доста азијатскога.

— Ал нема рата!

— Шта нема рата?! Зар ви не знате да су наши манастирски настојатељи имали у Крушедолу скупштину. И да су закључили да управе ноту на саборски одбор и да се жестоко оружају.

— А шта им је?

— Та зар не знате. Саборски одбор је закључио, да поведе истрагу против свију оних настојатеља, који нису показали чисте манастирске приходе.

— Па?

— Па решили су да не приме истрагу. Кажу, да ће и опет дочекати истрагу с двоцевком, као некада. А можда ће први напасти саборски одбор, као Јапанци Русе.

— Што не би?! Наши Браниковци и Прибичевићевци подстрекавају их, као оно Енглези Јапанце. Ал већ видећемо крај.

— Е мој господине, лукави су они, каже мој познаник. Ево и ти Руси. Имају снаге, а немају лукавства. Читам, јапанце лађе употребљују руске заставе и руске сигнале, па се прогурују и где не треба. Него кад би послали у Источну Азију нашег оца Георгија, тај би превазишао у лукавству и ђавола.

— Мислите?!

— Ама није мислим, него је баш тако. Знате ли ви како је он приволео владике, да гласају на његовог нећака архимандрита Летића.

— Не знам!

— Направио се као тешки покајник, управ као полумртва лисица. Па им каже: Браћо моја у Христу. Мени је већ свега доста, и ја сам свачега сит. Ко мисли да је ова моја столица мекана, нек је проба. Ја бих само да видим мог ђурицу као владику, па онда збогом. Учините ми још ово последње, пре но што се уклоним. Понећу вас у доброј успомени.

— Па?!

— Знате и сами шта је после било. Владике изабраше једногласно архимандрита Летића за епископа темишварског. Кад су саста-

вили записник и послали га одмах на потврду, онда је отац Георгије приредио сјајну вечеру. При вечери се диже, а диже и чашу шампањца и рече ово: Драга браћо у Христу, да пијемо у здравље новоизабраном епископу. Вредан је! А ако не дај Боже, ко од вас оде Богу на истину, или му се досади тешка служба, те оде у пензију, ја ћу са овог мог високог места старати се, да наша црква добије и опет достојног епископа. А сад амин и живели!

— Збиља је тако било?!

— Тако од речи до речи. Кажу, да се епископи згледнуше и дуго нису могли да дођу к себи. А кад је то чуо чика Стева, он завидљиво рече: — Ех и ја сам мајстор, ал овога мани... Само знате продужи мој познаник: крчаг донде иде на воду...

У тај мах стиже железница у Нови Сад. И сад замислите ово. Пошао ја из Новог Сада на онако далек и опасан пут, па кад сам после лутања и опет стигао у Нови Сад, могу ли проћи поред њега, као поред кинеског гробља? Јелте да сам морао свратити макар на једну ноћ?! Ако ништа друго, да видим опет мало новосадске кинезере.

Из Новог Сада вам пишем ово писмо, а сутра зором, као што вам је познато крећем преко Будимпеште, Кашаве, Одерберга у Петроград па онда даље...

Ваш искрени извештач
из источне Азије.

Вести из места и са стране.

Враћају се из Америке.

Пишу нам из Дероња: Од 117 Дероњаца који су отишли на зараду у Америку, вратило се до сад 54, остали су још у Америци али ће како веле њихови другови и они брзо да се врате на своје огњиште Сви Дероњци су живи, али нису баш здрави. Но што је главно, и што је врло велика реткост, ни један није погинуо. Али су и били Дероњци, узор раденика у Америци, увек су се држали овога: „Сви за једног а један за све". Један другог су чували и световали, а ако је један пострадао, сви су гледали да му помогну. Свађе није било код њих, а на жалост код других је бидо да су се и убијали. (Три Пивничана убили су једног Кулпинца). Од ових што су дошли једна четвртина их је који су заслужили леп новац, половина их је који су заслужили само пут а они последњи нису чак ни пут, него су узајмили да дођу. У осталом штета је то, што је ове године у селу порастао број душа са 14—15 мање од прошлих година. Одлажење у Америку је престало, јер нико неће да се одлучи на пут. Дај Боже да тако буде и по свима нашим местима.

Нереди у Сонти.

У Апатинском срезу у селу Сонти живе Срби римокатоличке вере (Шокци) који су сви социјалисте ал оне чивутске. Они се дигоше против неколико богатих Немаца, и против општинских чиновника и против свештеника, нападоше им на кућу, полупаше им прозоре а неке и озледише, на молбу ових дошла је из Сомбора једна компанија солдати. Шокци ухвате општинског полицаја па су га дотле тукли док не призна да је социјалиста. Сонта је од вајкада шокачко место, али су скоро сву земљу присвојили Немци, којих има неколико у селу, а Шокци су пука сиротиња, која се сели по свету. Неки за, врзани су Шокцима натурили, обећавши им, да ће добити оближњи рит, и да ће земљу што је у Немаца поделити, и рекли им да је то социјализам. Хоће ли се освестити већ једном тај свет.

Гавра Живановић затворен.

Пишу нам из Будимпеште: Јавио сам већ, да је бивши уредник „Народне Речи" затворен, јер је то захтевао белоцрквански судбени сто. Белоцрквански судбени сто беди Гавру Живановића да је дражио свет против државних установа...

Ми смо вам баш ово дана јавили о демонстрацијама, које су социјалисте приредиле у Будимпешти. Било је тамо и говора и камења па — неколицина ће бити осуђена на 20 круна глобе. А код нас?! Код нас се шиље војска, и полиција одмах све предаје суду, а осуде лете на читаве године. Ми смо говорили раније да ће то тако бити. Па бар да буде какве вајде. Него ће онај покрет без главе више шкодити правом социјализму но све друго. Наш свет је требао оним глупим чивутским агентима да покаже врата. Боље би било и по њих, а и по наш свет. За начело треба се жртвовати, али не за глупости, још мање ићи за људима који нису ни по чем дорасли да воде политику.

Ко пође за таквим људима, плаћа њихове рачуне својом кожом.

Недајте се варати и не долазите у Аустралију.

Од једног нашег претплатника Србина из Аустралије, добили ове редове: Г. Р. О. Мелбурне Викторија Аустралиа. Пре неколико дана приспело је овде неколико Срба из Аустралије, а јучерањим поштанским паробродом из Србије 2, и Ц. Горе 1. Вас ће занимати случај који се десио овим дошљацима, за то хоћу и да вам га испричам, како ће остали који намеравају за овамо, у напред знати како је овде у Аустралији. Пре неколико дана изашла наредба за нове досељенике, да сваки онај, који жели доћи овамо, дужан је при искрцивању показати 100 фуната штерлинга, у случају ако ту суму при себи нема, онда га враћају натраг у Европу, од куда је и дошао. То се десило и са овим Србима који су, како горе рекох дошли онда од кад је наредба та ступила у снагу, те шта су урадили? Потрошили су сваки по 360 круна, дошли су довде те их вратише натраг. Још који новаца код себе имао није, држан је у апсу, све док брод није пошао за Европу. И на пароброду су их метути у магацине каменог угља, да раде за парче хлеба. Желео би да се ова несрећа не дешава више, те онај који у стању није испунити услове, које овдашња влада потражује, нека се не шали долазити јер ће проћи као и сви ови, који су ово дан два овде били. Тамо у Риеци (Фиуми) има нека лажна радња, која експедира људе па једног пропалицу овде у Аустралији. Мене се не тиче то, али да би знали ви тамо, овај човек који ђоја прима те људе овде, он се казује као агент од једне компаније овдашње те узима од дошљака новац, које кобојаги шаље за места, где они хоће да иду. Даје им лажне карте а узме им новац те се изгуби. Ови људи тражећи после њега, допадну полицији у руке, која их сматра као скитнице (јер проговорити незнаду енглески) те после неколико дана апса, шаљу их са паробродима, где раде као коњи за парче хлеба, у Европу натраг. Сви они — били Срби или Хрвати нека се узму на памет, те нек недолазе а при свем том, ако хоће кад буду долазили паробродима за овамо или Нови Селанд, нека неверују овим лажним агентима у Аустралији, јер су ово људи без душе, гледају да ошуре сваког. Пре 2 месеца ови лажни агенти шокупили су од људи, који су из Далмације за овамо т. ј. за Нови Селанд, долазили неких 180 ф. штерлинга, те су им карте (тикете са глаголицом штампане) издали, које су биле лажне, те кад су ови људи на пароброд отишли, тамо су их сматрали као варалице, те их предали полицији, која их је осудила по 3 месеца тешког рада у затвору. Људи нису још пуштени а кад се пусте, гледаћемо нас неколико да ухватимо ту лисицу која је код Срба Србин, код Хрвата Хрват, код Немца Немац, само за своју корист. Доцније јавићу вам о томе опет.

Вршачка епархијска скупштина.

2. (15.) марта о. г., у 11 сах. пре подне, одржаће се вршачка епархијска скупштина. Пре скупштине биће истога дана пленарне седнице конзисторије и административног одбора.

Прослава стогодишњице устанка.

Четрнаести фебруар ове године, као највероватнији дан када је пре 100 година у орашачкој планини Карађорђе изабран за врховног вожда српског народа у борби за ослобођење, прославиће се ове године као државна светковина. Пре подне биће у Београду — и по свима отачественим црквама — служба Божја са благодарењем и војничком парадом. У вече у народном позоришту свечана представа. Варош ће бити окићена а у вече осветљена.

Судбина садашње јапанске династије.

Из Берлина има вести, по којима излази да су тамо уверени, да ће овим ратом бити решена судбина садашње јапанске династије. У Берлину су, то јест, уверени, да ће Јапан страдати у рату и да ће династија пропасти.

Доскорашња ратоборност Јапанаца као да је много малаксала и попустила после првих судара с Русима, да јапански Микадо мора преко својих агената у Шангхају да пушта глас како ће продати све драгоцености, које су вековима гомилане у царској ризници, и све дати на рат. С једне стране са овим хоће да одушеви Јапанце за рат, а с друге ово је нехотично признање да Јапанци немају довољно новаца за војну.

Зима у американским здруженим државама.

И приватна писма и званични извештаји а тако исто и америчанске новине, које нам стижу, јављају, да је тамо, око Њу-Јорка наступила и непрестано још траје страшна зима. Снег је дебео покрио земљу и храна је јако поскупила, јер је на много места прекинут саобраћај. Жалост је погледати наше јадне Србе исељенике, који се потуцају од немила до недрага без зараде. Радови, који се по пољу раде нису још почели, а фабриканти, употребљују јад и невољу те сиротиње у своју корист, те обаљују надницу и онима, који већ имају посла, а они, јадници, да не би сасвим остали без зараде, морају да раде под много јефтинију цену, него што су били пре погодили. Туже се сви. Међу свима је покрет да се врате кући. Да Бог да, да њихова невоља буде као пример другима!

Брзојави „Застави".

Стигли 12. фебруара.

Руско-јапански рат.

Порт-Артур. Најновији нападај јапанске флоте одбијен је. Четири јапанска оклопна убојна брода и два превозна брода Руси су сатрли и потонула су.

Шанг-хај. Тридесет хиљада Јапанске војске искрцало се у Чемулпу.

Париз. Овде се не верује у вест, да ће одступити руски министар спољних послова, Ламздорф, јер је цар с њиме потпуно задовољан.

Петроград. Брзојав намесника Алексијева рускоме цару гласи: 3. фебруара ујутру покушали су Јапанци да нападну наш ратни брод „Ретвишан" и да у пристаништу Владивостока потопе лађе, које су напуњене биле са динамитом. „Ретвишан" и градски топови отворише жестоку топовску паљбу, те су две јапанске лађе уништене. За тим су Руси продужили паљбу против 4 торпедњаче јапанске, које су уништене. Од јапанских војника неки се утопили, неке су Руси узели на своје лађе. Улаз у пристаниште слободан. Руси немају губитака

Нијучванг. У целој Манџурији распростртa је прокламација Алексејева. Позива становнике да помажу руску војску иначе у случају непокорности биће уништени.

Решење завереничког питања.

Београд. Завереничко питање решено је већ и страни заступници се враћају овамо.

Трговина.

БУДИМПЕШТА. 23. фебруара. Недељни извештај Р. О. Раичића са будимпештанског централног трга за животне намирнице.

Живина. Посао живахан, иностранство чврсто, довоз умерен.

Продају се домаће кокошке по 2·60—3·—, а српске 2·20—2·50. — Домаће ћурке 9·——10·—, а српске 7·——8·—. — Домаће пловке 2·80—3·—, а српске 2·60—2·80. — Домаће гуске 6·——7·50, а српске 6·——6·60 круна пар.

Јаја. Посао лабав, тражња слаба; домаћа 80 до 84, а српска роба 74—78 круна оригинална сандук (1440 комада).

Воће. Јабуке: Довоз незнатан, тражња јача, а цене чврсте; ужичка 28—36, стона фина 40—80, ситније врсте 16—20. — Крушке: Довоз је умерен код слабе тражње; какичка 10—11, а демирка 10 круна 100 кила.

Адреса за телеграме: **Raičić, Budapest.** — Адреса за пошиљке робе: R. O. Raičić, Budapest, Centralmarkthalle.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА.

Многима. Није могло ући у овај број. Молимо да се стрпите.

Г. Р. К. у Р. Литографска карта није готова. Ил' ће изаћи уз број од недеље или уз број од уторника.

Г. С. М. у В. Молимо претрпите се Треба пола сата док Вам одговоримо на оно што би Ви хтели. А колико је таких.

Имам на продају 4 метарске центе врло лепа одабрата арнацика и 1 центу луковог семена (кукоља).
Купци нека се изволе обратити на
Кузмана Костића
164 1—3 у Ђурђеву.

Коме треба врло лепа и чиста
Лањика семена?
Имам још 25 мтц. по умереној цени.
В. Михајловић,
168 1—1 у Ст. Врбасу.

Политички програм

српске народне радикалне странке у Угарској.

25. јануара (7. фебруара) ове године састао се у Новом Саду управни одбор српске народне радикалне странке и договарао се о програму.

Том је приликом усвојио једногласно и за Угарску онај програм, што га је донела српска народна радикална странка за краљевину Хрватску и Славонију на своме великом збору у Окучанима 20. септембра 1903. године.

Но окучански програм има државно правни део, политички део за Хрватску и Славонију, има економски део, автономни део и културни део. Политички програм за Угарску окучански збор није установио, јер је оставио да то учини велики збор српске народне радикалне странке у Угарској.

Српска народна радикална странка у Угарској сазвала беше збор у Карлову. На томе збору требало је претрести окучански програм, а допунити га са политичким програмом за Угарску.

Но велики збор српске народне радикалне странке који беше сазван у Карлову забрањен је. Жалба противу те забране још је и данас нерешена у министарству унутрашњих послова.

Управа српске народне радикалне странке сазваће првом згодом поново збор, коме ће бити задатак, да усвоји програм за српску народну радикалну странку у Угарској. Но дотле, докле то збор не учини, управа српске народне радикалне странке проглашује, да има важити онај програм, који је донесен у Окучанима са овим додатком, који се односи на политички програм у Угарској.

Тај програм биће за најкраће време у целости штампан у засебној књижици, а за сад доносимо у „Застави“, политички део програма српске народне радикалне странке за Угарску, јер је он непознат нашим читаоцима. Ми се надамо, да ће тај део усвојити први збор српске народне радикалне странке у Хрватској и Славонији, те ћемо онда имати један, заједнички програм.

Политички део програма српске народне радикалне странке за Угарску гласи:

* * *

Српска народна радикална странка у Угарској уверена је, да ни државна независност, ни уставне слободе, ни политичка равноправност, не могу да осигурају опстанак народа као народа, ако се народима не зајемчи народна равноправност и ако се не прибави њиховом језику политичка важност, без чега је немогућ развитак појединих народа у држави.

Српски народ у Угарској стекао је историјско право на политичку автономију. То су му право зајемчиле привилегије, а потврдили угарски владари Јосиф II., Карло IV. и Марија Терезија. То историјско право српског народа нагласио је и кр. рескрипт од 9. (21.) јула 1861. г.

Но српски је народ знао да схвати велика начела напредног доба, па и начело уставности и равноправности и борио се за њих. Српски је народ знао, да истинита уставност не трпи ничије привилегије, али да не трпи ни неједнакости. Српски је народ увидео, да корист, напредак и мир свију народа Угарске захтева једнака права за све. И зато се одлучно борио за уставност Угарске, а чинио је то у тврдој нади, да ће му чиста уставност и равноправност, донети у народном погледу оно исто, што и његово историјско право на привилегије.

Закон о народносној равноправности (XLIV. зак. чл. од 1868.) имао је да заштити и осигура немађарске народе, њихов језик, њихов развитак и њихово суделовање у управи.

Но место тога закон о народносној равноправности хтео је да створи од Угарске државу Мађара, са тако званим јединственим политичким народом, народом мађарским, а то се противи свеколиким приликама Угарске, па и напретку и будућности њеној.

Српска народна радикална странка стоји на становишту политичког јединства државе, али заступа начело, да то политичко јединство не захтева да буде у држави ни јединствени језик, ни јединствени народ, већ само јединствено законодавство и јединствена средишна управа.

Но и оно мало јемства, која пружа народносни закон од 1868. год. потрли су доцнији закони, доцније наредбе, а и оно што је после тога остало, не извршује се.

На темељу свега тога српска народна радикална странка тражиће:

5. Да се сви народи Угарске признају као народи са једнаким правима и дужностима и да се измени досадањи закон о народносној равноправности (XLIV. зак. чл. од 1868. год.) Да се у новом закону заштите и осигурају немађарски народи, њихов језик, њихов развитак и њихово суделовање у управи.

6. Да се заокруже области по народима. А у тако заокруженим областима да буде у судству и администрацији званичан језик оног народа, који је у већини, но при томе да се осигурају и права оних народа, који су у мањини.

7. Да сваки народ има у угарском министарству свога заступника, исто тако, као Чеси и Пољаци у аустријском министарству.

8. Да се укине изнимно стање српских школа у бившој војној граници, те да се XXXVIII. законски чланак од 1861. год. протегне и на земљиште бивше војене границе, уједно да и наша школска уредба од 1872. стече снагу закона на томе земљишту.

У општинама, у којима желе Срби отворити вероисповедну школу, да имају права уживати саразмерно она општинска средства, из којих се и комуналне школе издржавају.

9. Да се поврати сва одузета имовина бивших српских вероисповедних школа (као школске зграде, закладе и друга добра).

10. Да се у свима школама води рачуна о српском народу као народу. Да у државним школама буде за Србе обавезно учење српског језика, српске књижевности, и српске историје. И да се на великим школама, где има Срба, отвори катедра за историју српског народа и историју српске књижевности са стручним професором Србином.

11. Да се узакони саразмерна потпора из земаљских средстава за све српске културне установе, исто као и за мађарске и друге. И да се узакони саразмерна потпора за наше српске православне цркве, српске вероисповедне школе и за припомоћ српском свештенству. Та саразмерна потпора да се стави сваке године на расположење српском народном црквеном сабору, односно саборском одбору.

12. Да се у свима земаљским законима назива наша вероисповест и црква онако, како се сама назива: православном вероисповешћу и српском православном црквом.

13. Да се законом зајемчи право српском народу да може истицати своју заставу (црвено плаво белу) као знак народног обележја.

14. Српска народна радикална странка заступаће политичке слободе свију чланова домовине, у радикалном, демократском правцу. Тражиће што ширу самоуправу у општини, среву и жупанији. — Тражиће слободу штампе, укидање кауције за новине, слободу зборова и удружења.

15. При свим изборима од општинских па до саборских, да се узакони опће непосредно тајно гласање. И да се избори врше по партијским листинама, у којима да буде зајемчено право мањине.

16. Непосредно законодавство у уставним, војним и финансијским питањима. — Укидање горњег дома и стајаће војске.

17. Да се законом ујемче: Најтачније извршење закона; слобода политичког увереня, укидање смртних казни и свију пре-ких судова. А да се установи министарство за народно здравље и узакони бесплатно суђење, бесплатно лечење и бесплатна настава.

18. Српска народна радикална странка захтева од својих чланова, да живо учествују у избору и у раду у општинским и у жупанијским представништвима. И да имају на уму, да би се тиме могао сузбити у представништвима велики део неправде и невоље, које народ трпи.

* * *

После автономног програма, који се односи на Србе православне има да дође ова тачка:

„Чланови српске народне радикалне странке, који не припадају православној вероисповести, имају права донети на свом засебном збору свој црквено-школски автономни програм.“

Ново зло.

(Потрошачке задруге.)

Као печурке, преко ноћ, поникоше код нас у Бачкој и Банату потрошачке задруге. У гдекојим селима има их већ по две, три, а где их нема, тамо се нешто спрема и шушка, па док длан о длан, биће их и тамо. Потрошачке зардуге, постадоше код нас онај Месија, пред ким ширимо руке, падамо на колена и чекамо да нам помогне.

Ако се не варам, прво смо почели да копамо благо, које је закопао чувени арамбаша Адам Дума. После смо јурнули у Назарене. Па у Бугарску и Америку. Затим јурнусмо да се уписујемо у београдска погребна друштва, (која су из гадних рачуна створили напредњаци и њихова управа) а после је дошао социјализам. Али не онај прави, него онај швиндлерски, који тражи месечни од сваког 3—5 новчића, па да одмах усрећи свет. Сад су на реду потрошачке задруге.

Разумем све то, јер познајем невољу која нас дави. И познајем нарав нашу која би само што пре да се отресе беде а ако је могуће најбоље одмах...

Али шта ћемо, кад у том јаду стварамо само од зла горе. Живимо у несретном времену, кад старо друштво труне, распада се, а ново још не може да се створи. Живимо у добу прелаза, које је увек најстрашније. А наша нарав не може да дочека, она би најрадије или — или одмах.

Но да се вратим на потрошачке задруге.

* * *

Колко сам ја гледао и проучавао потрошачке задруге, то је веома красна установа. Али веома тешка установа.

Ја бих потрошачку задругу сравнио са једним висом на Алпима. Нико не може рећи да тамо није лепо. Изглед је тако диван, душа се уздиже небу, груди се шире... Али, матере обично преклињу децу да се ману пењања.

Та лепа ствар није за сваког. Мало слабији и невештији поклизне и разбије се о стење.

Шта је цел потрошачке задруге? — Они који су створили мисао о томе, исписаше на челу тих задруга ово:

Цел је потрошачке задруге, да за готове новце, продаје својим члановима добре намирнице, које им требају за живот и да им из чисте добити стиче — капитал.

Ко сме устати и рећи, да ово није и лепо и красно и корисно?! Ја мислим нико! И ко сме да устане и каже, да се ово никако не може извести? Ја мислим нико!

А да неко баш устане и каже, тога би утерала у лаж историја задругарства. Јер је било и има потрошачких задруга које су напредовале и које напредују. Али од свију задруга најгоре су пролазиле и највећма су пропадале потрошачке задруге.

Ја не знам, да ли је при стварању потрошачких задруга упозорио когод наш свет на црне стране тих задруга, (јер све што стварају људи, има својих црних

страна). И не знам да ли је когод упозорио на огромне тешкоће.

Ево да изнесем: како треба да изгледа потрошачка задруга, ако ће колико толико да напредује.

Потрошачка задруга је дућан, у коме има мање више све што треба за живот. Брашно, лебац, маст, зејтин, сирће, шећер и све остало што има по дућанима.

Састане се 100, 200 ил више људи и ступе у задругу. Сваки уплати око десетак круна и обвеже се, да ће пазарити само у својој задрузи, и ако буде штете да ће је заједнички накнадити.

Потрошачка задруга има свог продавца. Ван тога има благајника-књиговођу, има управитеља и има два дневна повереника. То је управа. Осим тога има шири управни и надзорни одбор.

Управа наручује и купује. Продавац задругин не сме ништа купити. Он прими купљену робу, брине се да се не уквари и продаје је. То је главно начело код потрошачке задруге, која хоће да напредује. Код мањих задруга нема књиговође, благајника, јер све то врши продавач, ал тамо је онда контрола тежа и задруга пре пропада.

Кад оваке задруге има пуно тешкоћа. Прво је кредит По основним начелима, потрошачка задруга не сме да даје на веру. Али ако су чланови њени сироти људи, који немају увек новаца, онда они иду тамо да пазаре, где им дају на веру и ту не помажу сви штатути. А која је год потрошачка задруга давала на веру свака је — пропала.

Тешко је код потрошачке задруге решити питање о подели добити. Ако се продаје јефтино, нема добити, већ штете. Ако скупље, онда они који много купују, траже, да се добит дели према томе: колко је ко пазарио. Јер кажу: Добит вам је постала од туда, што сте скупље продавали. А мене, који сам највише пазарио, највише сте одерали. Дакле мени највише да се врати од добити.

У листовима, задругарским нарочито у онима које је издавао Шунце Делић у Немачкој, има читави дењаци написани о томе: Како да се у потрошачким задругама контролише продавач?! И ко је прочитао само два три чланка о томе, тај се уверио колико је то тешко. Ако је контрола свестрана, јака, тачна, ужасно је скупа и смета раду. Ако је само мало лабава, оде све суноврат. Изволте наћи за сваку задругу према приликама згодну средину.

Има ту еспапа што се суши, има га што се квари. У колико и кад је одговоран продавач за еспап који се поквари?! То је тешко питање. Са продавачем мора задруга направити уговор. Како да изгледа тај уговор?

Ко мисли да је тако лако створити потрошачку задругу љуто се вара. То је велика трговина, а трговина је занат тежак, који треба учити и разумевати. Није доста ако је продавач трговац а други не разуму. Ако је само продавач трговац а други не разуму ништа, тим горе по друге. Ко ће да контролира? Ко да набавља еспап?

Довољно је мало трговачке невештине, па оде до врага, а умеша ли се мрва несавесности, онда је трипут зло.

У нас у Угарској створили су католички попови и учитељи силне потрошачке задруге противу Чивута.

Створили су их за то, што су Чивути истисли из села хришћанске трговце, па су требале потрошачке задруге да стану Чивутима на пут.

И ма да су на челу тих католичких задруга стајали њихови свештеници, који су кадшто сами продавали, ма да је на челу тих задруга стајала и католичка интелигенција, скоро две трећине задруга пропадоше до сад врло ружно. Има их које се држе, ал тих је врло, врло мало.

У Бечу су створиле социјалисте потрошачке задруге. На челу тих задруга ставише се њихове вође — и губитак је био огроман.

Колико сам ја знао тих задруга, а много су ме занимале, најбоље су цветале чиновничке потрошачке задруге. То је зато, што су међу њима били многи трговачки чиновници, што су чиновници у опште били дорасли да контролишу, и што су те задруге имале само неке главне ствари на стоваришту, а не све.

А знате ли како је код нас? Знате ли како изгледају наше потрошачке задруге по Бачкој и Банату? Ту су већ правила таква, да у тим правилима лежи у напред пропаст. А има пуно „задруга“ које нису задруге, јер немају правила. Скупи се стотина, нешто више ил нешто мање ратара, даде сваки десетак круна, обвежу се да ће пазарити у свом дућану, и да ће сносити заједничку штету.

Онда изваде на неког обртницу, узму му дућан и он пан, он господар, он све. Можете мислити каква ће то бити трговина и контрола?

Ја тим „задругама“ не дајем више живота од 6 месеци. Код првог, највише другог плаћања, отићиће све до врага.

Није лако стварати задруге. И кад су најбоља правила и кад је најјачи надзор има огромних тешкоћа. Најтеже су задруге које воде трговину. А ово како се почело код нас са потрошачким задругама, то је тако лакомислено, тако несавесно, да је и грешно и — срамота.

Написао сам овај чланак и ако знам да неће много хаснити. Потрошачке задруге су зинуле из нас, и сад ће нам изаћи макар кроз лакат; то нико више не задржа.

Али кад почну једна за другом пропадати, сетите се бар онда ових речи, и знајте, да то није дошло случајно, но да је то морало да буде.

Само ће бити већа штета од новчане штете, што ће се при тако „мудром послу“ позавадити и браћа и кумови и пријатељи, и називати један другог лоповом и тамо, где нису лопови.

Но да испијемо и ту горку чашу кад већ мора да буде. J. T.

Главна скупштина

Српске задруге за међусобно помагање и штедњу у Новом Саду.

У недељу 8. (21.) фебруара о. г. одржана је 34. редовна главна скупштина овд. срп. завода: Српске задруге за међусобно помагање и штедњу у својим просторијама.

Присутно је било чланова честичара 47 са 199 честица VI. кола и са 234 честица VII. кола, који су укупно имали 284 гласа. Према довољном броју по гласу задружних правила отворио је председник г. Петар Попадић ову скупштину и поздравио честичаре са добродошлицом.

Пошто су присутни задругари оверовљени били прешло се другој тачци дневног реда, читању извештаја управног одбора, из кога вадимо ове редове:

Управни одбор позвао вас је у XXXIV. редовну главну скупштину у којој је слободан поднети Вам извештај и закључне рачуне за 1903. пословну годину.

И у прошлој, 33-ћој пословној години од постанка нашег завода, кретали смо се у границама рада који нам наша друштвена основна правила и пословник прописују, па у колико смо задаћи нашој одговорили сведочи најјасније штампани извештај, који се у рукама поштованих задругара налази. И поред општег познатог застоја на трговачком, занатлијском и привредном пољу, ипак смо у том пријатном положају, да смо на сваком огранку заводског рада знатан прираст у стању показали, о чему сведочи целокупна имовина (актива) заводска, која је постигла знатну своту од К 2,434.968·27, а то је са 315.356 кр. 90 пот. више него у претпрошлој 1902-гој пословној години.

Да наш завод ужива велико поверење види се најјасније на рачуну, на штедњу поверених нам улога, која исказује импозантну своту од 1,872.398 кр. 39 пот. а то је 244.848 кр. 24 пот. више него у години 1902-гој. Верна основним начелима управа ова била је и ове године, као и досада и сувише обазрива и предострожна при давању зајмова, чему је јасан доказ та околност, да је и поред знатне имовине оо скоро 2 милиона круна и огромног укупног промета од преко 46 милиона кр. ипак у том пријатном положају да је тек незнатну своту од 333 кр. 26 пот. потписати морала.

Услед ове обазривости управа ова не само да се у току целе године није морала реесконтним кредитом, које наш завод у обилатој мери ужива — послуживати. већ је напротив у току целе године преко знатних готовина располагала, које није могла плодоносно уложити, те пошто за сада још никаква изгледа нема, да ће се новчане прилике код нас скорим побољшати, то се управа нашла побуђеном славној скупштини предложити ликвидацају 6. кола честица.

Из закључних рачуна напомињемо, да је целокупни приход у прошлој години износио 146 378·23 К, а расходи су износили свега 104.273·38 К, према томе изнаша чиста добит 42.104·85 К.

За тим је прочитао главни књиговођа г. Душан М. Крстић извештај управног и надзорног одбора и оба извештаја примила је скупштина једногласно на знање и издала је како управи тако и надзорном одбору опросницу.

Код 4. тачке дневног реда закључила је скупштина по предлогу управе о подели чисте добити, а у смислу 22. §-а основних правила, да одреди 5% засебном резервном фонду 2105 К. и 24 пот.; 10% тантијеме члановима управе и надзорном одбору 4210·48 К; 5% делимка 6-ом колу 10 764 К; 5% делимка 7 ом колу, по уплаћеној главници 6630·70 К; резервном фонду 6-ог кола по 10·40 К; на 1035 честица 10.764 К; резервном фонду 7-ог кола по 4 К на 1064 честица 4256 К; на ремунерације чиновника 1300 К; на добровољне прилоге 900 К, а преостатак од 1174·42 К као сувишак од добити да се пренесе за годину 1904.

У смислу 36. §-а друштзених правила иступају 6 чланова из управе и то: г. г. Петар Попадић, Ђока Радовановић, Тоша Мартоношки, Гавра Нецков, Мита Николић и Васа Пушибрк, које скупштина поново једногласно за чланове управног одбора бира. Па тако исто изабрати су поново у надзорни одбор Александар Адамовић, Кара Радовановић и Мита Јефтић.

Пошто је овим дневни ред исцрпљен био, предложио је Коста Лера, да се записнички изрази управи на њеном савесном раду скупштинска благодарност, које скупштина једногласно усваја.

Како се преносе болести.

Кад смо говорили о шарлаху и дифтеритису, говорили смо о заразним болестима — инфекцијозним. Али има болести, које се преносе наследством, а има их, које су ограничене на појединца. Њега спопадају, прождиру и обарају, али се могу да пренесу додиром и на другог — то су болести контагијозне.

Оне прве се преносе ветром, оделом, креветним хаљинама (јастуцима, покривачима итд.), колима на којима се возио болесник, жељезницом, а нарочито длаком, вуном, па и крзном. Брадат човек их преноси својом брадом. Кожух и бунда их такођер преносе длакама и вуном, јер оне заразне клице, које покрећу и изазивају поједине болести, лебде у ваздуху и врло се радо хватају за длакаве предмете. Зато је, н. пр. увек, кадгод се појави шарлах или куга, колера и т. д. забрањено из таких предела преносити крзна, а ако је опасност велика, морају се путници на граници не само прегледати и окупати, него им се и одело и све што собом носе, мора раскужити (дезинфицирати). И животиње својом длаком па и птице својим перјем врло су згодни преносиоци заразних болести. Од када се на то све пази, може да се зараза ограничи на поједини предео где је избила, може и да се сузбије, а још лакше може да се од ње сачува онај предео, у коме се још није ни појавила.

И наш народ зна врло добро, да не ваља љубити животиње (псе и мачке,) зна да не ваља са земље подићи парче хлеба

па појести; из тестије, пре него што ће да пије воду, одаспе је мало, „ону горњу,“ на друмским бунарима „закива“ ведро, да се из њега не пои марва, а где, на коме јавном бунару има цимента да се из ње пије, обично је најпре добро изапере. И хлеб и воћку са улице неће појести, а по селима се много прича, како је овај или онај, нашао хлеб на улици, па одмах занемогао, чим га је појео. „Било је врачано“ — веле бабе, али је ипак истина, да му је шкодило: било је (не врачано, али) заражено!

Кад се пљуцка по поду, — у соби, цркви, школи, биртији итд. — падне пљувачка и осуши се. Ако је та пљувачка од човека, који пати од суве болести (туберкулозе), ето прилике, да се заражују сви, који на то место долазе: у пљувачки туберкулозна човека има заразних клица, па кад се осуше, уздижу се и удишу, а кад су удисане, заражују. Могу се и појести, ако се са места, где је једаред пала она осушена пљувачка подигне комад или залогај хлеба, па употреби.

Људи, који често пута по туђим кревети-ма ноћивају, (н. пр. по гостионицама), нису сигурни, да у таком кревету неће добити какву заразну болест, а нарочито могу да настрадају умивајући се у туђим умиваоницама, бришући се туђим пешкирима, пијући из туђих чаша и употребљујући туђ чешаљ.

Шарлах, дифтеритис, врућица (тифус), шуга итд. могу се пренети креветом, а такођер и туберкулоза, особито ако човек западне у кревет где је туберкулозни дуже времена лежао и знојио се. Тако се исто могу да пренесу разна болести туђим хаљинама и зато је врло опасне одевати се старим, изношеним туђим хаљинама из радњи што таке ствари продају, из тандлерница. Али још и нису толико опасне саме хаљине, колико перје: јастуци и перине. Зато се по болницама употребљују „модраци“ од коњске струне (росхар), а такођер исто таки и јастуци, јер се лако у справи за тај посао пропаре и на тај начин раскуже, у том „раскужавању“ не покваре и без опасности могу употребити за другог болесника.

Очне болести, нарочито трахом, преносе се умивањем из туђег умиваоника, бришући се туђим пешкиром. То наш народ зна, зато се најрадије умива, кад једно другом полива. У великој задрузи је то младин посао.

Болести — нарочито трахом — преносе се чак хватајући за скакавицу на брави јер је и ту могао да ухвати човек, који је заражен трахомом пре тога трљао своје очи, па на браву пренео гноја из својих очију, а може се пренети и рукавицом трахоматозна човека.

Могу се да пренесу болести и руковањем, нарочито трахом; могу да се пренесу разним стварима „из руке у руку“, па и — новцем. То зна наш народ и вели: кад је колера — не ваља примати ни новац! Или: понај душманину новац, па му предај и болест! Ово последње је само пола истина. Болест се може предати — али још увек остаје болестан и онај, који је предаје.

О буви, муви, стеници, камарцу итд. говорили смо, да могу да пренесу болест, али као што је може да пренесе и унесе у човечији стан пас и мачка, тако је уносе и миш, па и пацов.

Има поред многих места, где не тече река ни поток, бара; ту се често — особито деца — лети купају. Тако устајала бара може дакле да буде не само извор, него и преносилац разних болести. (Има тога и по варошима у тако званим парним купатилима, где се у великам кориту — базену — једаред на дан мења вода, а окупају по 50—60 људи.)

Али, има један врло рђав обичај у нашег народа, а то је, да њих више једу, додуше сваки својом кашиком, из исте чиније, па ако један само има у устима болест, на пр. жвале, запаљење уста (стоматитис), пољачину (стомакаце) и сифилис, сви они, који се на тај начин с њим хране, могу да исту болест запате. А како ли је тек опасно, кад један другом преда, и онај употреби неопрану кашику!

Малој деци, нарочито зато, не ваља жвакати храну, особито не треба дозволити, да то ради туђин (дадиља итд).

А од свију начина, како се може да пренесе по која болест, најопаснији је — пољубац.

Њим хоћемо да искажемо милошту према деци; наклоност према пријатељу, па и љубав, а то све може врло скупо да стане човека! Осим — који пут — непријатности, што човека снађе ако коме уста заударају, може пољупцем да прими не само болест, од које ће боловати, него која ће му потпуно нарушити здравље па чак ускратити живот, и пренети се на најмалије његове: на децу и познаје потомство.

Ω.

Ђубрење винограда.

Земља не може бити родна, ако нема у себи свих оних састојака, што су биљкама као храна потребни.

Лоза својим корењем усише храну из земље, а ту храну потроши у развијање и зрење брдуна и грожђа. Ми пак свакогодишњом бербом одузимамо земљи најглавније хранљиве састојке, услед чега она за неколико година тако ослаби, да лоза рађати не може. Такве лозе, на мршавој земљи, теже се одупиру и болестима.

Као најглавнији састојци, које бербом виноградској земљи одузимамо, јесу: кали, фосфорна киселина и азот (нитроген). Храну, којом те састојке земљи можемо наоокнадити, зовемо »ђубре« (гној), а рад око тога »ђубрење« (гнојење.)

На питање: колико пута ваља виноград да ђубримо и кад? Добићемо одговор, да то поглавито зависи од положаја и земљишта, на ком је виноград. У стрмим и бреговитим положајима виноград је изложен спирању и одношењу, дочим у равници вода то ретко чини. За то га треба ђубрити у бреговитим местима, где су тешке и хладне земље, сваке треће и четврте године, а где су топле пескуље и камените земље, сваке друге до треће године. У пољима пак на равним положајима с тешком и хладном земљом сваке пете до шесте године, а с пескуљом и каменитом земљом сваке треће до четврте.

Што се тиче доба године, у које треба виноград да ђубримо, то зависи поглавито од климе која у коие виноградском крају влада, а тако исто и од врсте виноградске земље. Винограде у хладнијим пределима и на тежим земљама боље је ђубрити с јесени. А винограде у нашим, топлијим крајевима можемо с успехом ђубрити преко целе зиме, кад имамо најмање других радова.

Како треба виноград да ђубримо?

Ако хоћемо виноград да ђубримо у јесен или зими, то треба с горње стране чокота (крге, лозе), ископати рупу од прилике 25 до 35 см. широку и 15 до 25 см. дубоку, па ту рупу до близу пуну напунити ђубета и земљом покрити. Но ако ђубримо с пролећа, то се може радити уз копање винограда. Кад чекот окопамо и при њему огрнемо за једну добру подланицу дебео слој земље, то онда треба с горње његове стране у ону бразду, која при копању остаје отворена, усути толико ђубрета, колико би стало у горе поменуте рупе, па онда продужити копање, до другога чокота, где се поступа на исти начин и т. д.

Ово је много бољи начин ђубрења него разбацивање ђубрета по целоме виноградском земљишту; што иа овај начин мање прође ђубрета, лоза добија вишу количину хране, мање расте трава, која је у нас врло досадна по виноградима.

Но у нас се лоза гаји и у редовима поред ораће земље (на терасама иза међа), па и њу треба ђубрити. То се најпрактичнијо може извршити овако: уздуж реда од баштине, треба ископати једну бразду, широку 25 до 30 см., а дубоку 30 до 35 см., напунити је више од пола ђубретом, па покрити земљом. Ово је ђубрење најбоље извршити с јесени, како ће зимске кише протерати осоку у дубље слојеве, јер лозе у оваквим редовима много дубље пуштају корење него у винограду.

Којом врстом ђубрета треба да ђубримо виноград?

Говеђе ђубре. Оно је у нашим прилилама најбоље за ђубрење винограда, пошто су у нас махом лаке, песковите, кречне, мало шљунковите, па и камените земље, а за све те врсте земаља може се препоручити говеђе ђубре — због тога, што је оно хладно и што се спорије распада, те за дуже даје земљи хранљивих материја.

Коњско и овчије ђубвв дејствује много брже од говеђега и препоручује се за тешке и хладне виноградске земље.

Но нијбоље је ђубре за виногвад приправити овако: одреди се за то нарочито место, које није изложено одношењу воде, па се ту избаци неколико ђубрета из стаје и на исто се избаци пепео и сметиште из куће као и ђубре с путова и обора. А кад испечемо ракију, на ту хрпу треба избацити и цибру из казана као и пруће пошто лозе орежемо. — Оваку хрпу треба кад-кад прекопати до дна, да се боље измеша и посути соком од ђубрета, из локава, где се цеде стаје и обори. Овако приправљено ђубре без сумње биће најбоље и оно се може препоручи за све врсте земаља.

„Гл. Ц.“ — М. М. Вујовић, агроном.

Дражбени оглас.

Српска православна црквена школска општина у Куману (Торонталска жупанија) на основу скупштинског решења од 22. јануара о. г. а по одобрењу слав. епарх. школ. одбора бр. 116. ex 1904. расписује дражбу на мањак, ради видања школе (две школске дворане са два утитељска стана) за 4. (17.) марта 1904. год. у 8 час. пре подне.

Дражбовати може свако и усмено и писмено (офертом) ко положи пишманлук од 1000 круна.

Општина задржава себи право поверења према подузимачу, који најповољнија условија а потребну гаранцију ставио буде.

Епар. шк. одбор властит је путем свога исасланика колаудацију спровести, на трошак подузимача.

После одржане дражбе оставља се рок од 3 дана до 7. (20.) марта за евентуалне накнадне понуде.

Ближа извешћа даје потписани перовођа дневно од 4—6 ч. п. п. код кога се планови и условија видети могу.

У Куману 9. фебр. 1904. год.

Марко Вујић, перовођа. Тоша Станчић, председник.

159 1—3

ПОМОЋНИК

бранже кратке робе, може одма наступити место код

КОЛОМАНА ВАЈСА у Вршцу.

161 1—3

Д. Јасић

Нови Сад,

Житна пијаца број 16.

препоручује гг. велепоседницима, економима, земљорадницима као и земљоradничким задругама своје

стално стовариште

пољопривредних машина, техничких разних ствари и делова; зејтина и тавота-масти за машине, кајиша, вреће за рану и пољава за покривање машина.

Примам оправке разних пољопривредних машина, вршалица; преоправке локомобила за самоход по најновијем проналаску уз гаранцију.

Заступам од првих кућа вршаће машине уз гаранцију доброг рада а умереном ценом и строго солидном послугом; уједно примам и половне машине у промену са доплатом за нове.

Ко жели продати половне вршаће машине, елеваторе горњи фабрикат, нека се обрати на мене, а нужно је означити, колико је година стара машина, каквог је фабриката и број са најнижом ценом за готово или на отплату.

Надајући се да ће ме браћа Срби у моме подувећу потпомоћи и потребне машине код свога Србина узети; како би једна српска радња и од ове струке, постојати могла, и у томе очекивању бележим се

са велештовањем

163 1—3 Д. Јасић.

НОВА КЊИГА.

АВАНТУРЕ И ПИКАНТЕРИЈЕ

из разврат ног живота

Драге Луњевица Машина

потоње 1078 7—10

КРАЉИЦЕ ДРАГЕ

или крвава драма последњих

ОБРЕНОВИЋА

Цена 1 круна.

Издање:

СТЕВЕ КЕРЕШЕВИЋА

а добија се у свима књижарама, а тако исто и код

Браће М. Поповића у Н. Саду.

ОПЛЕМЕЊЕНЕ ВОЋКЕ: јабуке, крушке и бресквe најфиније сорте по комаду 20—30 новчића;

Борове младице по комаду 30—50 новчића као и роштића са бодљикама за живу ограду 100 комади по 60 новчића, могу се добити код

МИКАНА ЈЕФРЕМОВИЋА

у Каменици.

Могу се добити и дивље и калемљене лозе сваке врсте. 120 3—3

БРАЋА РАБШТЕРН

НОВИ САД 148 3—

ПЕЦИВО ШЉИВОВИЦЕ И КОМОВИЦЕ.

Фабрика шестоструке сирћетне есенције.

КЊИГЕ.

Ко има **књига**, било српских било страних, на продају, нека се обрати понудом у **Београд, на Јову Адамовића, Смиљанића улица бр. 18.**

Код веће количине ваља понуди приложити и **списак** са тачним назначењем наслова књиге, имена писма, које је године штампана и колико свезака које дело има. 1076 8—10

ВАЖНО

за виноградаре и пољодјелце!

Најбоља врста умјетног ђубрета за ораницу **Superphosphat** цијена 100 кгр. 12 К. Најбоља врста умјетног ђубрета за винограде **Entleimtes-Knochenmehl**, цијена 100 кгр. 14 К.

За једно јутро оранице или винограда довољно је 180 кгр. Добива се са упутством за рабљење, почевши од 100 кгр. код

Хермана Песинга,

116 3—12 **у Митровици.**

НАЈБОЉЕ и НАЈЕФТИНИЈЕ

БОЈЕ, ЛАКОВА, ПЕМЗЛЕ И БРОНЗА

може се добити у новоотвореној радњи

БОЈА, ЛАКОВА, ПЕМЗЛЕ, БРОНЗА И Т. Д. КОД

Д. КОДА

У НОВОМ САДУ

КОМИСИОНА РАДЊА 262 41—53

БЕК, КОЛЕРА И ДРУГА

У БЕЧУ, БЕРЛИНУ И ЛОНДОНУ.

За моју гостионицу у Окучани потребујем

Вјешта гостионичара.

Гостионица имаде соба за путнике, љепу велику башту са кугланом.

Примити имала би се почетком марта. Гостионичар може моје пиће точити са 15% провидбе уз бесплатне просторије и инвентар, а дао би гостиону и под најам.

Милан Мимић

114 5—5 Окучане.

Виноградарима

и

пољопривредницима

нудимо од

Багрема цепане тачке за винограде.
Багрема дирекe за ограде.
Багрема мотке за мељ.

НУДИМО КОЛАРИМА

Багремових спица.
Багремових округлих дрва и од
Багрема сирово израђених делова за коларску израду.

Све по најумеренијим ценама. Ту се продају и сваковрсна дрва.

Wolf & Trostler

Нови Сад.

Канцеларија: Дунавска улица број 7.
155 2— Дрвара: Поред јерменске долме.

Сомборски овчији сир.

Велика трговина и главни **export** најбољег сомборског овчијег сира под фирмом:

ДУШАН ДАЉЧЕВ,

СОМБОР (Бачка),

препоручује поштованој господи трговцима и потрошачима, да ће и ове године почев од 1. марта по н. к. као и прошле сезоне, одпремати поштом и железницом до сада признати сомборски овчији сир у дрвеним качицама изнад 5 кила величине.

Будуће пак поверене налоге стараће се, да брзо и савесно изврши, тако, да свакога најсолидније и уз најјефтинију цену задовољи.

А што је најглавније, како је овај једини најбољи сир, који надмаша све светске сиреве, а домаћи је производ из српског сточарства, стараће се, да га што знатније прошири, како би савладали стране конкуренције са њиним фабричким сиревима.

С тога се обраћа пажња на господу трговце и потрошаче, да само једино горепоменута ф рма, стоји сваком на расположењу и готова је, да само чистим овчијим сомборским сиром најсавесније послужи.

Савремене цене сира шаље франко, — трговцима посебне цене. 140 3-10

ВЕЛИКА

ШТАМПАРИЈА И КЊИГОВЕЗНИЦА

Ђорђа Ивковића

У НОВОМ САДУ

у дунавској улици, у сопственој кући снабдевена са 7 машина, које креће гас-мотор, а уређена *најновијим модерним и сецесије словима, украсима и шарама* **сваке врсте, израђује све штампарске и књиговезачке послове брзо, тачно и на највеће задовољство, а све по цени јефтиније него игде.** 931 12—25

Част ми је штованој публици како из места тако и са стране до знања ставити, да сам моју

ГВОЖЂАРСКУ РАДЊУ,

на житној пијаци број 11. преко пута од српског крста подпуно снабдео

особито са фурунама,

пошто сам исте из најбољих фабрика набавио, како би штоване муштерије задовољити могао а продаваћу их по најјефтинијој цени.

Препоручујем даље особито добар угаљ за коваче.

Умољавајући штовану публику како из места тако и из околине да ме што више посетити изволи.

С особитим поштовањем

Антон К. Тот,

38—50 851 Нови Сад.

На темишварској и вршачкој земаљској изложби (јубиларној) дипломом првога степена одликован.

Цикмунд и Друг, у Новом Саду

казанџијска улица

бр. 19.

у сопственој кући.

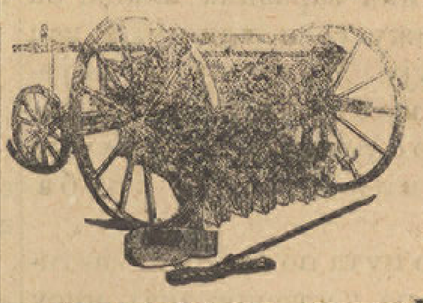

ПРВА НОВОСАДСКА ФАБРИКА пољопривредних машина

и ливница гвожђа и метала.

Препоручује своје сопствене производе машина, особито специјалисте у сејалицама **Columbus-Drill**, патентирани сопствени производ за равнице, доловите и брдовите пределе, најновије системе по сопственој конструкцији, за коју потпуну гаранцију примају. Намештање и удешавање млинова по новој системи, као и све у ову струку спадајуће оправке извршују се најтачније.

Сопствени производ **Бензин-Мотора**, који су потпуно усавршени и без икакве опасности, даље Генерално заступништво од сваковрсних **Аутомобила** и **Бензин-Мотора** од швајцарске до данас на гласу најбоље фабрике.

Ценовници стоје на расположењу и отправљамо исте бесплатно. 974 20—20

За гојење и товлење свиња најбоље и најпробитачније средство

„MARGULITOV“ СВЕОПШТИ ПРАШАК ЗА СВИЊЕ

који посједује лек и пробаву свиња, те их чува од болести.

Као храниви прашак препоручује се свињама по упути редовито давати, пошто се од истога најбоље помажу.

„Крижевачки свеопшти прашак за свиње“

постигао је у хрватско-славонском, угарском, истарском и далматинском господарству веома добар успех, тако, да се може као најкорисније и најјефтиније средство препоручити.

Цена је омоту 60 филира.

Мање од 2 омата не шаље се поштом. Наручбе од најмање 10 омота шаљу се просто од поштарине уз попуст.

У оним мјестима, гдје се крижевачки свеопшти прашак за свиње не добива, нека се наручи изравно из главнога складишта:

Љекарна „код св. Тројице“

A. MARGULITA,

у Крижевцима. Утемељена 1771.

Имаде ли у којеи мјесту више господара, који би крижевачки свеопшти прашак наручити хтјели, препоручује се, да се сложе и да заједно наруче, јер им на тај начин јефтиније дође

22 6—52

Карловачки суџука, моста и сенефа руског и енглеског теја и најфинија рума.

Фина зејтина, пиринча, јефтине кафе.

Ситна грожђа, крупна бадема и лешњика.

Минхенско шпатен пиво у флашама.

1067 9—

ДЕЛИКАТЕСА и ШПЕЦЕРАЈА ТРГОВИНА

Љ. СТЕФАНОВИЋА СИН, НОВИ САД

Основана 1866. Главна улица бр. 27.

Телефон бр. 76.

Грчка лековита вина:

Mavrodaphne, Cypro, A chaier, Malvasier.

Сваки дан свежа путера за тој, са спахилука надвојводе Албрехта.

Добра вина у боцама — Минералне воде.

Главни уредник Јаша Томић. Одговорни уредник Константин Брадваровић Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.